

A nő gazdasági munkája mint önálló kenyérkereset.

Írta: Ágoston Péterné (Nagyvárad).

Földművelő ország vagyunk. Az a mi gazdagságunk, amit az aranykalással ékes rónaság terem; s amit ebből a mindennel megáldott földből nem tudunk! kihozni, az a mi szegénységünk. A mezőgazdaság fellendülésétől függ országunk sorsa, jövője, virágzása, népének jóléte és kulturális haladása — és elsősorban annak a 12 millió mezőgazdasági munkával foglalkozó embernek, aki csupán a földből él, a *megélhetése és itthonmaradása*.

Életkérdése mindnyájunknak, hogy mezőgazdasági munkával minél többen, minél intenzívebben és minél több hozzáértéssel foglalkozzanak. Viszont ez csak úgyi lehetséges, ha a mezőgazdasággal való foglalkozás biztos és jó megélhetést és keresetet jelent.

A 12 millió közvetlenül a földből élő ember közül, — aki az ország lakosságának kétharmadát teszi — a statisztika szerint 5 millió a kereső. Ezek közt közel 1 millió — pontosan 921.000 nő van. A *többi* eltartott. E statisztikai adat azonban azért nem tekinthető teljesen megbízhatónak, mert a számlálásnál sok olyan családtagot, aki férje vagy; apja gazdaságában dolgozik s a keresethez hozzájárul, bizonyára eltartottnak vettek fel s nem keresőnek.

Bátran állíthatjuk tehát, hogy mezőgazdasági kereső munkával foglalkozó nők számánálunk az 1 milliót jóval túlhaladja.

Ez a szám abszolúte nagy s a női munka térfoglalásának hívei szemében első pillanatra kedvezőnek tűnhetik, de valójában nem áll arányban azzal a körülménnyel, hogy mi főleg nyersanyag termelő ország vagyunk, aránylag gyenge iparnál és kereskedelemmel.

Különösen szembetűnő ez az aránytalanság, ha a többi pályán foglalkozó nőkkel hasonlítjuk össze a gazdasági munkával foglalkozókat.

Ez 1910-iki (legutolsó) statisztika szerint 1,830.000 volt a kereső nők száma; ebből

gazdasági munkával foglalkozott	921.000,
iparral és kereskedelemmel	301.000,
házi cseléd	341.000,
egyéb .foglalkozású	265.000.

Ezen adatok érdekesen világítanak rá a női kenyérkereseti viszonyokra, mert annak dacára, hogy az ország! egész lakosságának kétharmada él a földből, az önállóan kereső nőknek csak fele foglalkozik gazdasági munkával, míg a másik fele egyéb foglalkozási ágaknál nyert elhelyezést. És ezt a megállapítást lényegesen még az sem befolyásolja, ha számolunk e statisztika adatainak bizonytalanságával és azzal a körülménnyel, hogy a feltüntetett 341 ezer házcseléd és a 265.000 egyéb foglalkozásúak számadatában voltaképpen számos gazdasági munkával foglalkozó nő lappang. És természetesen nem szerepel a gazdasági munkával foglalkozó kereső nők adatában a kisgazda felesége, ki csak mint eltartott vagy segítő családtag van feltüntetve, továbbá a háziasszonyok, akiknek gazdasági munkáját nem számítják az önálló kereső munkákhoz. Mindezt számbavéve, az aránytalanság országunk termelő jellege és a gazdasági munkával foglalkozó kereső nők száma közt mégis fennáll.

Még frappánsabban és meggyőzőbben beszél egy másik adat, mely szintén a gazdasági munkának mint női kenyérkeresetnek kedvezőtlen voltát bizonyítja. Tudjuk, hogy a kenyérkereső nők száma évről-évre növekszik, de míg pl. az ipari és kereskedői pályán az utolsó 10 év alatt megkétszereződött a kereső nők száma, a gazdasági munkánál nincs lényeges π -vekedés.

n kereső pályára céltudatosan készülő intelligens nők közül úgyszólván senkisé is választja a gazdasági pályát, mint kenyérkeresetet, sőt még a földműves osztály asszonyai is, akik ebbe a foglalkozásba beleszületnek, amikor csak tehetik, önként hagyják ott (és más kereset után néznek. Az u. n. »Landflucht« nálunk is megvan, bár iparunk elmaradottsága mellett még nem öltött olyan arányokat, mint pl. Németországban. De a falu leányainak cselédi vagy gyári munkára való özőnlése nálunk is folyton növekszik, s az industrializálódással, hacsak a földművelési viszonyok meg nem változnak, még inkább növekedni fog.

Hogy a gazdasági pálya a jelenlegi viszonyok közt nem tekinthető olyan női keresetágnak, mely intelligens és szakszerű munkával szemben állandó foglalkozást és biztos megélhetést jelent, s mely a föld intenzív művelésével jár, azt az a körülmény bizonyítja legjobban, hogy 921.000 mezőgazdasággal foglalkozó nő közül csak 210.000 az önállóan, illetve férjével együtt gazdálkodik. A többi 711.000 napszámos, vagy gazdasági cseléd, aki a legdurvább, legsúlyosabb, a nő fizikumának legkevésbé megfelelő és legrosszabbul fizetett munkát végzi.

A 12 millió földből élő ember közt tehát mindössze csak 210.000 olyan nő van Magyarországon, aki önállóan termel és gazdálkodik.

Annál sajnálatosabb ez a körülmény, mert nem csupán országunk érdeke, hogy minél számosabban foglalkozzanak intenzív termeléssel, hanem mert a gazdasági munka s főleg annak egyes ágai a nőnek hajlamainál, szervezeténél és lelkületénél fogva sokkal megfelelőbb foglalkozást nyújtanának, mint sok olyan munka, melyhez a nő csak azon a réven jut, mert a férfiak mint rosszul fizetett munkát nem vállalják. Kevés olyan foglalkozás van, melyet a nő anyai és családi feladataival is olyan jól össze lehetne egyeztetni, mint a gazdasági munkát.

A föld, a természet, az állat és növény szeretete erősen él a nőben, s anyai hajlamainál fogva sokkal több türelemre, aprólékos gondozásra képes, mint a férfi, amely tulajdonságok eléggé meg sem becsülhetők az intenzív gazdálkodás egyes ágainál, mint a baromfitenyésztésnél, zöldség- és gyümölcsstermelésnél, méhészetnél stb.

A múltban sokkalta nagyobb is volt a nőnek a termelőszerepe, mint napjainkban. Még a múlt század közepéig a háziasszony feladata volt a háztartási szükségletek előállítása, nyersanyagok termelése és feldolgozása, ő látta el a házat a szükséges élelmiszerekkel, ő fonta, szőtte háza számára a fehéreneműt is.

A gyáripar és közlekedés fejlődése és a városi élet kialakulása mind szűkebb térre szorította és versenyképtelenné tette a házi termelést, úgy hogy a háztartási munkának ez az ágja lassankint teljesen kisiklott a háziasszony kezéből s csupán az anyagok feldolgozása és megőrzése ma-

radt meg hatáskörében s még ennek jelentősége is folyton csökken, a kis háztartások keretén belül, főleg a nagy városokban.

Csupán a parasztgazda és kisbirtokos felesége maradt meg önálló termelőnek, akinek a tej-, vaj-, baromfi-, gyümölcs- és zöldségtermelés és értékesítés olyan jövedelmet nyújt, mely számára bizonyos önállóságot és függetlenséget is biztosít. Ezen osztály asszonyainak alacsony műveltségi foka, szakképzettségük teljes hiánya s munkájuk fejlődési lehetőségének nehézsége mellett azonban érthető, ha primitív termelési rendszerüknek erős versenytársa akad a falusi termelő szövetkezetekben és egyes gazdasági ágaknak vállalatserű üzésében.

*

Ha kutatjuk most már az okokat, melyek a földműves osztály asszonyait a városba üzik és ugyanakkor utját állják annak, hogy intelligens nők nagyobb számban foglalkozzanak szakszerű és intenzív termeléssel, akkor olyan mélyen gyökerező bajokra akadunk, amelyekre országunk olyan érzékeny csapásai, mint a kivándorlás és a földnek általában csak extensív kihasználása is visszavezethető.

A földbirtokok jelenlegi eloszlása mellett a nagybirtoknak! és kötött birtoknak óriási a túlsúlya, amennyiben Magyarországnak közel 50 millió holdnyi művelhető területéből 34.420/0 a kötött birtok.

Már pedig ügyi a nagy-, mint a kötött birtoknak' a külterjes művelés és napszámosokkal és béresekkal való munkáltatás a jellege. A belterjes művelés, vagyis a földnek minden módon és eszközzel való legjobb kihasználása a nagybirtoknál azért lehetetlen, mert a nagy területeknek ilyen művelése óriási befektetést (sok felszerelést, gépet) igényelne, amelynek hozadéka csak hosszú idő múlva mutatkoznék. A külterjes művelés ezzel szemben nem igényel nagy tőkebefektetést, igaz, hogy nem is hajt annyi hasznot s épp ezért csak olcsó munkaerővel — tanulatlan napszámosokkal — tartható fenn.

A nagybirtok termelési rendszere az egész ország földművelésére rányomja a maga bélyegjét, leszorítja a gazdasági munkabéreket, a tanulatlan munkaerők foglalkoztatásának kedvez és mindezzel megakadályozza az intenzív művelés kifejlődésének lehetőségét. Hogy a nagybirtok

toknak szemben a kisbirtokkal tényleg bérlenyomó hatása van, azt adatok alapján mutatták ki. A munkabérek az egész országban összehasonlítva, kimutatták, hogy azokban a megyékben a legalacsonyabbak a munkabérek, ahol a legtöbb kötött és nagybirtok van.

A nagybirtok természetéből magyarázhatók a mezőgazdasági munka maradi viszonyai is, a jobbágyi állapothoz annyira hasonlatos munkafeltételek, amilyenek az alacsony munkabérek, a primitív természetbeni szolgáltatások, a hosszú munkaidő, az állandó munka hiánya és a szociális védelemnek fejletlensége. Míg az ipari munkást és munkásnőt a szociális törvények különböző intézkedései védik, jóléti és szociális intézmények támogatják (betegsegély, munkatiltalmak, stb.), addig a gazdasági munkások helyzetének javítására eddig kevés történt.

Mindezen hátrányok egyformán sújtják a férfi és női mezőgazdasági munkásokat. De természetesen a nőnek helyzete a férfiénál ezenfelül is rosszabb, ami a női munka általános lebecsüléséből, a földműves munka nagy fizikai erőfeszítést igénylő természetéből és a nőnek függő családi helyzetéből magyarázható. Általános szokás pl., hogy a munkaszerződést a női családtagok nevében js a férfi köti, a fizetést ő veszi fel. Vagy a férfi magával viszi segédmunkásnak a nőt, pl. aratásnál s ő fizeti.

A női munkabérek különben ugyanolyan munkánál is általában jóval alacsonyabbak a mezőgazdasági munka minden ágában. Lehet-e csodálni ilyen körülmények közt, ha a zsellér leánya is inkább a megvetett cselédi munkát vagy az egészségtelen gyári munkát választja, amelyek mégis több függetlenséget és jobb keresetet biztosítanak neki.

Hogy a mezőgazdasági munkabérek általában milyen alacsonyak, továbbá, hogy a női munkabérek mennyivel alacsonyabbak a férfiakénál, azt a következő néhány adat is igazolja.

A földművelésügyi minisztérium által kiadott statisztika szerint az utolsó évtizedben a bérek átlaga a következő volt:

férfi napszám országos átlaga	151 fillér
női napszám országos átlaga	105 fillér

Biharmegyében a különböző mezőgazdasági munkák bére:

k a p á l á s férfi napszám 1.54 fillér, női napszám 1.20 fillér,
 a r a t á s férfi napszám 2,95 fillér, női napszám 1.92 fillér,
 c s é p l é s férfi napszám 2.15 fillér, női napszám 1.46 fillér.

Évi kereset:

Férfimunkás átlaga Biharmegyében 431 K

Nőmunkás átlaga Biharmegyében 235 K

Gazdasági cselédek évi bére Biharmegyében a természetben adott illetmények értékével együtt:

férfimunkás 503 K

nőmunkás 377 K

Hónapos cselédek átlagos havi bére Biharmegyében:

élelmezéssel férfi 26.10 K, nő 17.— K

élelmezés nélkül férfi 40.— K, nő 33.— K

Ezek az adatok magukban eleget beszélnek. Ezek azonban a háború előtti bérek. A maiak bizonyára magasabbak, de nem valószínű, hogy olyan mértékben emelkedtek volna, mint a háború alatti drágaság. A Nagyváradai Feministák Egyesületének munkaközvetítő irodájához sokan fordultak gazdasági munkásnőkért, a legtöbb esetben azt hangsúlyozva, hogy olyan feltételek mellett, amilyenek azon a vidéken általában szokásban vannak. Az idei nyárra is kerestek a megyében a főmunkaidőre hónapos gazdasági munkásnőt — jó fizetéssel, mint megjegyezték. Bére a lakáson és 3 kg. szalonán kívül havi 40 K. A szerződés csak a nyári hónapokra vonatkozik és minden előforduló munkára kötelez. Ezek mai munkafeltételek nők számára, a háború második évének végén, a roppant férfihány mellett, a hihetetlen drágaság idejében, ugyanakkor, amikor egy 17 éves béresfiú havi 50—60 K-t és teljes ellátást kap.

*

A nagy problémák közül, melyeket a háború különösen aktuálissá tett, ránk nézve az intenzívebb termelés mikéntje egyike a legfontosabbaknak. A tömérdek anyagpusztulás, a külföldről való elszigeteltségünkből eredő nehézhöz behozatal, óriási módon megnövelték a termények és a nyersanyag értékét, s a termelést az eddiginél is jobban fizető foglalkozássá tették. A húsdrágaság következtében rendkívül megnövekedett a jelentősége a termelés egyes, nálunk meglehetősen elhanyagolt ágainak, amilyen a baromfityenyésztés, a zöldség- és gyümölcskultúra, gyü-

mölcs feldolgozás, méhészet stb. A gazdaságnak éppen ezen ágai számára u, i. nem kedvez a nagybirtok termelési rendszere, mert olyan aprólékos gondot, figyelmet és türelmet igénylő munkák, melynek a napszámosmunka nem felel meg. Ezek azok a termelési ágak, melyeket kisüzemszerűen egy-egy bérlet vagy kisbirtok keretein belül a nőknek nagyobb mértékben kell a jövőben felkarolniuk. A vidéki és falusi asszonyoknak be kell látniok, hogy nem elegendő, ha gazdaságuk csupán saját háztartásukat látja el, hanem valóban termelővé kell válniuk. Másrészt azokkal a nőkkel, akik a nehéz megélhetés következtében mind nagyobb számban kénytelenek pályát választani és kenyérkereset után nézni, meg kell értetni, hogy a gazdasági pálya a legjobb jövedelmi lehetőségekkel és legtöbb sikerrel kecsegtető foglalkozás.

Nagyon nagy hátrány e tekintetben a nők szakképzésének teljes hiánya. Ami ismeretet és ügyességet e téren a nők elsajátíthatnak, azt többnyire csak szerencsés körülményeknek és igen sok fáradságos gyakorlatnak és kísérletezésnek köszönhetik. Munkájukat nem könnyíti meg a legjobb módszereknek, a szakmabeli fogásoknak ismerete, a példa, útbaigazítás és bizonyos szükséges elméleti tudás. Mindazok számára pedig, akiknek nincs módjukban a gazdasági munkát gyakorlatilag elsajátítani, ez a foglalkozás teljesen el van zárva, bármilyen hajlamuk is van különben iránta. Az intenzív kertművelés és baromfitenyésztés föltétlen szakértelmet igényel, és csakis ilyen módon válik jövedelmező foglalkozássá. Franciaország is elsősorban szakképzett asszonyainak köszönheti páratlan gyümölcskultúráját és baromfitenyésztését, valamint Belgium és Hollandia nagyszerű virág- és zöldségkultúráját.

Sürgős szükség van arra, hogy a gazdasági és kertészeti iskolák a nők előtt is megnyíljanak. Továbbá szükség van a népiskolákkal kapcsolatos gazdasági tanfolyamokra és főleg mintakertészetek és mintagazdaságok létesítésére, ahol a gyakorlati oktatás az elméletivel párhuzamosan haladjon. És végül a termékek előállításának és értékesítésének szabályozása céljából szükségesek lennének a falusi asszonyok gazdasági egyletei és értékesítő szövetkezetei.

Legnagyobb feladata e téren az államnak van, de

marad tennivalója a községeknek, városoknak, egyesületeknek is, különösen a gazdálkodás egyes ágainak elősegítése és megkedveltetése körül.

Nagyvárad város szép példáját adta előrelátásának és gyakorlati érzékének, mikor a Nagyvárad Feministák Egyesületének beadványára 1915 tavaszán a város környékén levő, részben használatlan területeket konyhakertek céljára parcelláztatta és az egyesület útján olcsón bérbeadta. Ilyen módon a város 4 különböző helyén összesen 429 darab 100—200 D méteres telket béreltek 2—3 koronájával a legszegényebb néposztály asszonyai, akik a kis kerteket maguk művelik meg. A város példája az idei tavasszal követőkre is talált, amennyiben magántulajdonosok is felajánlották parlagon heverő telkeiket az egyesületnek kiosztásra. Kibéreletlenül és megműveletlenül nem maradt egyetlen kertecske sem, melyeket tulajdonosaik nagy buzgalommal, bár nem egyforma hozzáértéssel munkálnak meg, s a kihasználatlan, trágyás földben buján terem meg a zöldségféle. A kis kertek megvalósítását a nagyvárad Földművelésügyi Kirendeltség is elősegítette azzal, hogy féláron juttatott kitűnő veteménymagvakat és burgonyát a kis kertek bérlőinek.

A baromfityenyésztés előmozdítására az egyesület megkeresésére a Földművelésügyi Kirendeltség már tavaly felállított néhány keltetőgépet és a kikeltett csirkéket az egyesület által ajánlott asszonyok vehették át. A keltetőtelep az idén hatalmasan kibővült, úgy hogy egyszerre 5—6000 tojást lehet keltetni. A nagy kereslet mellett ez még mindig kevésnek bizonyul.

A Kirendeltség újabban háztartási iskolát is létesített Nagyváradon, egy tágas, célszerűen berendezett városi épületben, ahol a főzőtanfolyamon kívül baromfityenyésztési, kertészeti, méhészeti stb. kurzusok is programba vannak véve. Sőt a Kirendeltség kitűnő vezetője, Ipolyi Keller Gyula tanácsos, olyan háztartási kurzusok létesítését is tervezi, melyeken a főzés és házvezetés alapos elsajátítása az illetőket házvezetőnői, intézeti gondnoknői és penzió- és szállodavezetői pályára képesítse. Mindezeknek megvalósítása hatalmasan elősegítené Nagyváradon a nők gazdasági munkájának útját.

Röviden összefoglalva sürgősen megvalósítandóknak tart-

juk a nőknek a gazdasági munkában való jelentékenyebb térfoglalása érdekében a következőket:

1. olyan országos birtokpolitikát, mely nemcsak a meglévő kisbirtokok fennmaradásának kedvez, hanem parcel-lázással és telepítéssel növeli azok számát, továbbá amely nagy mértékben elősegíti az intenzív földművelést, csator-názást és terméketlen területek termővé tételét;

2. a gazdasági munkások munkafeltételeinek törvényes szabályozását és javítását;

3. olyan szociális törvényhozást (betegsegély, anyasági biztosítás, rokkantsegély, nyugdíj stb.), melyek alkalmasak a gazdasági munkás helyzetének javítására;

4. nők számára az összes gazdasági és kertészeti iskolák megnyitását és olyan szakképzést, melynél a fősúlyt a gyakorlatra helyezik, s amely különböző termelési és kenyérkereseti foglalkozásra képesít.

A társadalom részéről pedig kívánatos volna, ha a gazdasági foglalkozások iránt nagyobb megértést, érdeklődést és megbecsülést tanúsítana. Ha jobban terjedne az a belátás, hogy a földművelés — eltekintve attól, hogy országunk léte függ tőle — nagy tudást, szakismeretet igénylő foglalkozás, mely semmivel sem alsóbbrendű munka az ipari, kereskedelmi vagy hivatalnoki foglalkozásnál; s hogy a szakszerű és okszerű gazdálkodás olyan sokoldalú ismeretet, áttekintést, számítást és előrelátást feltételez, mint bármelyik szellemi pálya.

Így fogva fel a gazdasági munka egyes ágait is, valamint a háztartási munka szakszerű és vállalatszerű üzését, valószínű, hogy a jövőben asszonyaink is tervszerűben és bizonyos vállalkozási kedvvel fognak e hatalmas munkálkodási teret nyújtó és jövedelmet ígérő foglalkozásokra készülni és azt mint kenyérkereseti pályát választani.

A nőmozgalom a nők gazdasági munkájának fejlesztését és önállósítását akarja előmozdítani; azt akarja, hogy a magyar asszony ne csupán földet turo, rosszul fizetett napszámos és cseléd legyen, hanem tudással gazdálkodó és önállóan termelő értékes ember; ezért híven eddigi álláspontjához, azokat a törekvéseket kell támogatnia, melyek a demokratikus Magyarország mielőbbi megvalósulását célozzák; igazi demokráciának természetesen csak azt tekintheti, amely egyenlő polgárjogot ad nőknek és férfiaknak.